

С. В. Гашков,
аспірант, КНЕУ ім. Вадима Гетьмана

ВИКОРИСТАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджуються проблеми оцінки ефективності використання ресурсного забезпечення діяльності державного сектора економіки.

The problem of valuation the use of recourses for government economic action are studied in the article.

Ключові слова: ефективність, державний сектор економіки, ВВП, розподіл ВВП, доходи, індекс людського розвитку.

Key words: economics of the public sector, gross domestic product, distribution of gross domestic product, income, the human development index.

АКТУАЛЬНІСТЬ ОБРАНОЇ ТЕМИ, АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ ТА ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНОЇ ЧАСТИНИ ПРОБЛЕМИ

Державний сектор економіки нині відіграє важливу роль у вирішенні завдань підвищення суспільного добробуту. Значна частка економічного потенціалу суспільства сконцентрована на підприємствах і організаціях, що перебувають у державній власності, вагомий внесок у сукупні обсяги виробництва роблять підприємства різних форм власності, що виробляють продукцію на державне замовлення. У результаті функціонування складних фінансових інститутів і механізмів частина ресурсів приватного сектору (де економічна діяльність підпорядкована отриманню прибутку) переміщується до державного сектору (де господарська діяльність підпорядкована досягненню визначених урядом цілей суспільного розвитку). Управління процесом

аккумуляції, розподілу і використання ресурсів сектору загальнодержавного управління вимагає комплексного врахування всіх соціально-економічних наслідків маніпулювання обсягами, структурою державних витрат і трансфертів. Зокрема, важливою є оцінка безпосередніх (зумовлених оподаткуванням) і опосередкованих (через пригнічення економічної активності та викривлення пропорцій розподілу ресурсів) витрат суспільства, пов'язаних із фінансуванням діяльності державного сектору. Тому дослідження, спрямовані на формування системи фінансових макроекономічних показників для оцінки використання ресурсного потенціалу державного сектору вже тривалий час залишаються актуальними в економічній науці.

Сучасне бачення принципів розрахунку і трактування показників масштабів залучення ресурсів до державного сектору формується вже тривалий час під впливом робіт бага-

тьох видатних економістів, серед яких всевітнє визнання набули праці Дж. М. Кейнса, В. Леонт'єва, А. Пігу, Є. Слуцького, Дж. Хікса, Я. Тінбергена, Дж. Бьюкенена, Дж. Стігліца.

Незважаючи на вагомі досягнення вітчизняних вчених — І.Й. Малога та М.К. Галабурди у питаннях пошуку оптимальних пропорцій перерозподілу національного доходу для державного забезпечення суспільними благами та доповнення приватної пропозиції квазісуспільних благ [4, 5]; І.О. Луїної, щодо формування системи державних фінансів і міжбюджетних відносин в умовах трансформації економіки [3], В.М. Гейця, І. В. Крючкової, Б.Є. Кваснюка щодо використання показників системи СНР для аналізу процесів утворення і розподілу суспільного продукту і національного доходу [1, 2]; О.М. Поплавської щодо методичних підходів до побудови регіональних соціальних бюджетів [8]; А.В. Руденко, щодо формування нових стандартів обліку і контролю в умовах оновлення міжнародних стандартів [6], залишаються дискусійними питання щодо принципів розрахунку і трактування динаміки аналітичних показників соціально-економічного ефекту і масштабів витрачання ресурсів, акумульованих державним сектором економіки. Зокрема, підходить до визначення обсягів витрачання ресурсів суспільства, що за досягнутого організаційно-технічного рівня суспільного виробництва можуть вважатись прийнятними для отримання певного соціально-економічного ефекту. Динаміка цільових показників соціально-економічної політики держави зіставляється із змінами її ресурсного забезпечення за відсутності визначеної суспільної норми витрачання ресурсів для отримання одиниці благ чи певного наближення таких цільових показників до бажаних значень.

МЕТА РОБОТИ

Порівняти ефективність використання ресурсів державним і приватним секторами економіки для поліпшення суспільного добробуту та сформулювати на цій основі підходи до контролю раціональності частки державного бюджету в складі ВВП України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досягнутий суспільством рівень добробуту можна розглядати як результат взаємодії двох секторів — приватного і державного. У першому, за всієї різноманітності організаційно-правових форм господарювання економічна діяльність підпорядкована отриманню прибутку, її суспільна оцінка виражається в ринкових цінах, а рух ресурсів спрямовано до тих суб'єктів господарювання, які здатні забезпечити їх власникам найвищі доходи. У другому, господарська діяльність спрямована не на отримання прибутку, а на вирішення визначених урядовою політи-

кою завдань суспільного розвитку, бла- га надаються споживачам безоплатно або за регульованими державою ціна- ми, формування ресурсного потенці- алу різних осередків виробництва відбу- вається відповідно до рішень держав- них чиновників. Виділення в процесі дослідження суспільного виробництва двох цих секторів дозволяє оцінювати потенціал тих чинників зростання суспі- льного добробуту, що пов'язані із оп- тимізацією розподілу ресурсів між дер- жавним і приватним секторами еконо- міки та ефективністю використання цих ресурсів для задоволення потреб населення. У системі фінансового кон- тролю для такої оцінки розроблені чис- ленні показники, алгоритми оцінки значень яких визначені методологією системи національних рахунків (СНР) та вітчизняними методиками соціально- економічної статистики. Проте вибір і модифікація показників для цілей певного дослідження, трактуван- ня їх динаміки для характеристики стану і тенденцій розвитку певних об'єктів фінансового контролю залишається складним завданням. Так, скорочення частки державних витратків у складі ВВП може бути свідченням як згортан- ня соціальних функцій держави та по- гіршення умов життя переважної більшості населення, так і ознакою зменшення потреби в соціальній допо- мози, зростання рівня добробуту, що продукується в межах функціонуван- ня ринкових механізмів саморегулю- вання економіки, практично, свідчен- ням вдалого вбудовування соціальних

пріоритетів у моделі та принципи гос- подарської поведінки господарюючих суб'єктів. З іншого боку, зростання масштабів перерозподілу ресурсів суспі- льства до державного сектору може свідчити як про соціалізацію еконо- міки, так і про низьку ефективність фун- кціонування цього сектору, розростан- ня бюрократичного апарату та слабкість суспільного контролю за до- цільністю витрачення ресурсів, довіре- них державній владі. Динаміка частки державних витрат у складі ВВП і транс- фертів у сукупних доходах населення не може трактуватись однозначно без врахування наявності, чи відсутності ознак вищої ефективності використан- ня ресурсів, акумульованих державою, порівняно із ресурсами, що використо- вуються для задоволення аналогічних, чи альтернативних суспільних потреб у приватному секторі. У цьому дослід- женні наявність чи відсутність таких ознак пропонується визначити за до- помогою прийомів кореляційного і рег- ресійного аналізу рядів динаміки: по- перше, показників, що характеризують масштаби акумуляції ресурсів держав- ним сектором економіки, по-друге, узагальнюючих цільових показників соціально-економічної політики дер- жави.

Для характеристики динаміки масштабів залучення ресурсів дер- жавним сектором економіки скорис- таємося трьома показниками, що містяться в статистичних збірниках. По-перше, обсяги ВВП; по-друге, індекси фізичних обсягів ВВП; по-

третє, частка державних витратків в складі ВВП. Динамічні ряди вихідних даних для характеристики масштабів ресурсів, що акумулюються в держав- ному бюджеті наведені в табл. 1.

Скориставшись двома першими показниками можна визначити обся- ги ВВП у порівнюваних цінах (у наве- дених розрахунках використані ціни 2006 р., млн грн.). Знаючи частку вит- рат з державного бюджету в складі ВВП виражаємо абсолютний обсяг державних витрат у порівнюваних цінах. Визначивши ці витрати, може- мо відняти їх значення від суми ВВП і отримати суму витрат приватного сектору економіки (разом із витратами на товари, вироблені в інших краї- нах, але для цілей цього дослідження така структуризація ВВП не є прин- циповою). Важливо, що отримані по- казники характеризують ємність ре- сурсного забезпечення секторів, де рух ресурсів визначається різними принципами — ринковими механізмами саморегулювання за підпорядко- ваності діяльності цілям максимізації прибутковості (в секторі, який ми визначили як приватний, або недерж- авний), і процедурами прийняття рішень в органах державної влади за підпорядкованості діяльності завдан- ням державної соціально-економіч- ної політики (в державному секторі економіки). Отже, нескладні розра- хунки дозволили сформувати базу даних, яка характеризує загальні мас- штаби ресурсів, що суспільство може використати для вирішення завдань власного розвитку, масштаби залу- чення цих ресурсів приватним (недер- жавним) сектором і масштаби ресур- сного забезпечення діяльності дер- жавного сектору економіки (табл. 2).

Для узагальнення результатив- ності функціонування двох виділених секторів економіки використано індекс людського розвитку. Цей по- казник залежить від великого ком- плексу чинників (характеристик фун- кціонування соціально-економічної системи суспільства) і дає достатньо комплексну оцінку умовам життя населення країни за трьома головни- ми напрямками. Якість та доступність медичних послуг у комплексі з спри- ятливостю впливу оточуючого середо- вища на здоров'я людини відбиває така складова ІЛР як індекс очікува- ної тривалості життя при народ- женні. Матеріальний добробут насе- лення відображається через показник ВВП у доларах за паритетом купі- вельної спроможності на душу насе- лення. Нарешті, доступність умов не- обхідних для розвитку особистості відбиває індекс освіченості населен- ня, який сам складається із індексу писемності дорослого населення (з питомою вагою 2/3) у індексу контин- генту учнів у відповідних вікових ка- тегоріях (з питомою вагою 1/3). Ос- кільки цей показник характеризує всі основні напрями реалізації економіч- ного потенціалу суспільства в зрос- тання його добробуту то можемо ви- користати його в якості цільового по-

Таблиця 1*. Показники масштабів залучення ресурсів економіки до державного сектору

Роки	Валовий внутрішній продукт, (у фактичних цінах)		Частка державних витратків в складі ВВП, %
	млрд крб.	% до попереднього року	
1990	167		
1991	299	91,3	
1992	5033	90,1	38,1
1993	148273	85,8	38,6
1994	1203769	77,1	52,4
1995	5451642	87,8	44,6
	млн грн.		
1996	81519	90	41,9
1997	93365	97	36,7
1998	102593	98,1	30,4
1999	130442	99,8	26,7
2000	170070	105,9	28,3
2001	204190	109,2	27,2
2002	225810	105,2	26,7
2003	267344	109,6	28,4
2004	345113	112,1	29,71
2005	441452	102,7	32,21
2006	544153	107,3	32,31
2007	720731	107,9	31,61

* за даними "Статистичний щорічник України за 2007р." / За ред. О.Г. Осауленка Державний комітет статистики України. — К. — 2008р. — 572с.

казника витрачання ресурсного потенціалу приватного і державного секторів економіки (табл. 3).

Розглянемо динаміку факторних і цільових показників, спочатку окремо. Протягом ретроспективного періоду темпи зміни обсягів ресурсів державного і недержавного секторів економіки суттєво коливаються. Обсяги ресурсів, що використовувались у недержавному секторі значно скорочувались у 1993 та 1994 рр., дещо збільшились у 1995 та знов скоротились у 1996 (табл. 4). З 1997 р. масштаби ресурсів недержавного сектору економіки постійно зростають (за виключенням 2005 р., коли вони залишили майже незмінними). Якщо для елімінування щорічних коливань сформувати згладжений динамічний ряд значень показників масштабів ресурсів недержавного сектору економіки, де кожне річне значення ланцюгових темпів зростання замінено на середньгеометричне з цього значення та одного попереднього, і одного наступного (табл. 4), то побачимо, що тенденція до розширення ресурсів недержавного сектору економіки домінує з 1997 по 2004 р. Середньорічні темпи зростання за період 1997—2005 рр. становили 1,069, тобто в середньому кожного року обсяги ресурсів недержавного сектору економіки зростали на 6,9%. Певною мірою роль 1997 р. як переломного щодо масштабів ресурсів приватного сектору зумовлена структурними зрушенням в системі бюджетних відносин — саме в цей період пенсійний фонд було виведено з державного бюджету до складу позабюджетних фондів.

Масштаби ресурсів державного сектору економіки змінюються за ретроспективний період із деяким запізненням порівняно із приватним — скорочення ресурсної бази триває до 2000 р. (виключення спостерігається лише в 1994 р., але за використанням згладжених показників, динамічний ряд ілюструє загальну тенденцію і підтверджує, що зростання обсягів ресурсів державного сектора починається саме із 2000 р.) і зберігається до 2005 р. при цьому середньорічні темпи зростання за період 2000 — 2005 рр. досягають 1,13, тобто на 13% щорічно, тобто вони значно вищі, ніж зафіксовані за період зростання в недержавному секторі. Наведене може тлумачитись як ознака того, що економічне зростання саме в межах приватного сектору дає поштовх для розширення ресурсної бази державного, але на певному етапі доходи настільки активно перекачуються з приватного до державного сектора, що це супроводжується затуханням темпів економічного зростання в масштабах всієї національної економіки. Саме за від'ємного значення показника перевищення темпів зростання державного сектору над темпами зростання приватного відбувається уповільнення темпів скорочення національного ВВП упродовж 1997—1999 рр. і починається його зростання з 2000 р.

Обраний у цьому дослідженні

Таблиця 2*. База даних факторних показників для моделювання залежності соціального ефекту від масштабів ресурсів, що залучаються приватним і державним секторами економіки у порівняннях цінах (млн грн. 2006р.)

роки	Обсяги ВВП	Обсяги ВВП, що використовуються для поліпшення умов життя населення:	
		У недержавному секторі економіки	У державному секторі економіки
1992	253556,9	411946,7	665503,6
1993	220406,8	350595,3	571002,1
1994	230687,1	209555,5	440242,6
1995	172393,7	214139,3	386533
1996	145761,6	202118,1	347879,7
1997	123841,7	213601,6	337443,3
1998	100633,7	230398,2	331031,9
1999	88208,74	242161,1	330369,8
2000	99010,84	250850,8	349861,6
2001	103917,3	278131,6	382048,9
2002	107311,4	294604	401915,4
2003	125101,8	315397,5	440499,3
2004	146707,9	347091,8	493799,7
2005	163347,3	343785	507132,3

* розраховано автором за даними "Статистичний щорічник України за 2007 р." / За ред. О.Г. Осауленка Державний комітет статистики України. — К. — 2008р. — 572 с.

цільовий показник використання ресурсного потенціалу державного і приватного секторів економіки (індекс людського розвитку України) також кілька разів змінює позитивну динаміку на негативну впродовж ретроспективного періоду, і для виявлення загальної тенденції також доцільно скористатись рядом із згладжених значень ІЛР (кожне значення замінено на середньоарифметичне з попереднього, власне індивідуального значення і наступного за ним). За таким рядом виявляється, що до 1996 р. домінує тенденція до зменшення значення ІЛР, а з 1997 р. — його зростання.

Розглянемо досягнутий країною рівень ІЛР як функцію масштабів ресурсів, що використовуються для вирішення завдань суспільного розвитку в приватному і державному секторі. Якщо обрати для формалізації такої залежності лінійну функцію виду $Y = m + a \times X_1 + b \times X_2$, то за сформовани-

ми динамічними рядами залежного (значення ІЛР України) і факторних показників (обсяги ресурсів, сконцентрованих у державному і приватному секторах економіки) результати моделювання можна представити у вигляді таблиці (табл. 5).

Наведена лінійна модель формалізує вплив на значення ІЛР таких параметрів, як обсяги ресурсів акумульовані в державному секторі економіки (X_1), обсяги ресурсів, акумульованих у недержавному секторі економіки (X_2), ефективність перетворення економічних ресурсів у підвищення суспільного добробуту в державному секторі (a) та в приватному секторі (b).

Важливим є від'ємне значення змінної "a", яке свідчить про обернену залежність між обсягами ресурсів державного сектору і значенням ІЛР — чим більше ресурсів акумулюється в державному секторі економіки, тим меншого значення набуває ІЛР. Так,

Таблиця 3*. База даних цільових показників для моделювання залежності соціального ефекту від масштабів ресурсів, що залучаються приватним і державним секторами економіки

роки	Індекс очікуваної тривалості життя	Індекс освіченості	Індекс реального ВВП	Індекс людського розвитку (ІЛР)
1992	0,74	0,9	0,68	0,773
1993	0,72	0,9	0,66	0,76
1994	0,71	0,9	0,62	0,744
1995	0,7	0,9	0,6	0,734
1996	0,7	0,9	0,59	0,731
1997	0,73	0,91	0,58	0,741
1998	0,73	0,92	0,58	0,744
1999	0,72	0,92	0,59	0,742
2000	0,72	0,92	0,61	0,748
2001	0,74	0,93	0,63	0,766
2002	0,74	0,94	0,65	0,777
2003	0,69	0,95	0,67	0,776
2004	0,69	0,94	0,69	0,774
2005	0,71	0,948	0,705	0,788

* За даними [9. стор. 198]

Таблиця 4. Оцінка динаміки ресурсного забезпечення діяльності державного і приватного секторів економіки України

роки	Темпи зростання ресурсів державного сектору економіки		Темпи зростання ресурсів приватного сектору економіки	
	за фактичними обсягами, у порівняних цінах	за згладженими показниками	за фактичними обсягами, у порівняних цінах	за згладженими показниками
1992	86,93		85,11	
1993	104,66	87,93	59,77	80,41
1994	74,73	87,12	102,19	83,23
1995	84,55	81,27	94,39	100,64
1996	84,96	83,57	105,68	102,47
1997	81,26	84,58	107,86	106,21
1998	87,65	92,81	105,11	105,50
1999	112,25	101,08	103,59	106,48
2000	104,96	106,75	110,88	106,75
2001	103,27	108,11	105,92	107,93
2002	116,58	112,18	107,06	107,66
2003	117,27	115,03	110,05	105,28
2004	111,34		99,05	
2005	86,93		85,11	

додатковий мільйон гривень ВВП, що використовується в приватному секторі економіки за побудованою моделлю, зумовить зростання значення ІЛР на 0,000000268 пункти, а додатковий мільйон гривень, акумульований в державному секторі — зумовлює скорочення ІЛР на 0,000000098 пункти. Наведене є непрямым підтвердженням вищої ефективності перетворення економічного потенціалу суспільства на сприятливі умови для життя і розвитку людини в приватному секторі вітчизняної економіки порівняно із державним. Такі результати моделювання є важливими

для окреслення принципів і пріоритетів соціально-економічної політики держави. Сучасне її спрямування передбачає вирішення актуальних питань соціального розвитку більшою мірою за рахунок залучення додаткових обсягів ресурсів і меншою мірою — за рахунок реформування системи перетворення цих ресурсів на корисні для суспільства результати. Відомо, що замість реформування формальних та вирощування неформальних інститутів, необхідних для більш високої ефективності функціонування державного сектора, держава поширено вдається до розширення бази

оподаткування, додаткового податкового навантаження на недержавні підприємства. В умовах, коли ефективність використання акумульованих державою ресурсів залишається неприйнятно низькою, такі заходи зумовлюють лише "ефект витіснення", позбавляючи ресурсів приватний сектор, але мінімально поліпшуючи забезпеченість населення балами, що продукуються державою.

Гіпотеза про здатність лінійної функції відбивати залежність ІЛР від масштабів не узгоджується із принципом спадної граничної корисності додаткових доходів (обсягів ВВП і економічних ресурсів), що трансформуються в зростання добробуту в приватному і державному секторах економіки. Моделювання за допомогою лінійної функції передбачає незмінні прирости ІЛР за будь-яких комбінацій обсягів ресурсів, використовуваних в обох цих секторах, і це знижує реалістичність і цінність моделювання. Дещо наблизити модель до реальних функціональних залежностей між обсягами ресурсів, залучених приватним і державним та приватним секторами і соціальним ефектом від їх використання можна змінивши математичну форму залежності. Якщо обрати функцію виду $Y = b \times m_1^{x_1} \times m_2^{x_2}$, то результати моделювання можна представити у вигляді таблиці (табл. 6).

Важливо, що і за моделювання нелінійної залежності між обсягами ресурсів приватного і державного сектору оцінки параметрів моделі свідчать про обернену залежність між обсягами ВВП, що акумулюються державним сектором і значеннями ІЛР (оцінка параметру m_1 менше одиниці, відповідно із зростанням значення показника ступеню загальної залежності функції скорочується). Моделювання за експоненціальною залежністю дозволяє отримати оцінки параметрів із значно меншими відносними стандартними похибками, ніж у випадку із лінійною залежністю. Це свідчить, що ефективність трансформації ресурсного забезпечення державного і приватного секторів економіки в зростання ІЛР залежить від пропорцій розподілу ВВП між цими секторами, при цьому чим більше ресурсів надходить до одного сектору, тим більший граничний приріст ІЛР зумовлює кожна додаткова порція ресурсів отримувана іншим сектором.

Відзначимо важливу особливість залежності показника ІЛР від масштабів ресурсів, використовуваних у приватному і державному секторах економіки для поліпшення умов життя населення. Такі складові ІЛР як індекс очікуваної тривалості життя та індекс освіченості населення втілюють довгострокові результати функціонування економіки, відповідно, їх зміни залежать від результатів використання ресурсів суспільства за тривалий період і динаміка цих складових цільового показника може пояснюватись змінами фак-

Таблиця 5. Результати моделювання функціональної залежності між обсягами ресурсів державного і приватного секторів економіки та значенням ІЛР (лінійна залежність)

Елемент моделі	Економічне значення	Оцінка відповідного параметру
a	коефіцієнт при показнику обсягів ресурсів, що акумулюються державним сектором економіки – відбиває ефективність трансформації ресурсного забезпечення державного сектору на приріст ІЛР	-0,000000098
Sea	стандартна похибка оцінки параметру «a» – відбиває вірогідні межі відхилення оцінки параметру від значення, що мінімізує відхилення розрахункових значень залежної змінної від фактичних	0,000000055
b	коефіцієнт при показнику обсягів ресурсів, що акумулюються приватним сектором економіки – відбиває ефективність трансформації ресурсного забезпечення цього сектору на приріст ІЛР	0,000000268
Seb	стандартна похибка оцінки параметру «b»	0,000000044
SeY	стандартна похибка розрахункових значень залежної змінної	0,009652725
m	вільний член функції – відбиває рівень ІЛР, що є незалежним від значень першого та другого чинника	0,696872370
R	коефіцієнт детермінації, який показує якою мірою варіацію залежної величини пояснюється варіацією факторних	0,77029897
F	критерій Фішера, показує вірогідність невинпадковості зафіксованої детермінації залежної величини факторними	18,44416775 (значно вищий табличного значення, що свідчить про невинпадковість зафіксованого зв'язку)

Таблиця 6. Результати моделювання функціональної залежності між обсягами ресурсів державного і приватного секторів економіки та значенням ІЛР (експоненціальна залежність)

Елемент моделі	Економічне значення	Оцінка відповідного параметру
m_1	коефіцієнт при показнику обсягів ресурсів, що акумулюються державним сектором економіки – відбиває ефективність трансформації ресурсного забезпечення державного сектору на приріст ІЛР	0,999999871
Se m_1	див. табл. 5	0,000000072
m_2	коефіцієнт при показнику обсягів ресурсів, що акумулюються приватним сектором економіки – відбиває ефективність трансформації ресурсного забезпечення цього сектору на приріст ІЛР	1,000000354
Se m_2	див. табл. 5	0,000000058
Se Y	див. табл. 5	0,012661594
b	вільний член функції – відбиває рівень ІЛР, що є незалежним від значень першого та другого чинника	0,699003105
R	див. табл. 5	0,772860197
F	див. табл. 5	18,71416203 (значно вищий табличного значення, що свідчить про невипадковість зафіксованого зв'язку)

торних показників у кількох попередніх періодах.

Для врахування цієї особливості проведемо моделювання із зміщенням часових рядів даних залежного і факторних показників. Поставимо у відповідність значення ІЛР із обсягами ресурсів, що використовувались у державному і приватному секторах економіки у період, що на три роки передре року, за який отримано оцінку ІЛР. Результати моделювання за допомогою лінійної функції та за експоненціальною функцією представлено в табл. 7. Важливо, що оцінка параметру, який відбиває ефективність використання ресурсів у державному секторі також менше нуля – для моделювання за допомогою лінійної функції та менше одиниці – для експоненціальної функції. Це підтверджує гіпотезу про негативний вплив подальшого зростання частки ВВП, що акумулюється до державного бюджету на значення ІЛР України.

Відзначимо, що запропонований

математичний апарат не є специфічним і оптимально придатним для моделювання залежностей, в яких на значення залежної змінної впливають значення фактичних за кілька попередніх років. Для вирішення таких завдань моделювання поширено використовуються моделі розподіленого лагу (наприклад, див. Терещенко, Роскач). Тому важливим напрямом подальших досліджень є використання математичного апарату моделей розподіленого лагу для дослідження залежностей між обсягами економічних ресурсів суспільства, пропорціями їх розподілу між приватним і державним секторами економіки, і рівнем суспільного добробуту, який оцінюється за значенням ІЛР.

ВИСНОВКИ

1. У роботі отримано статистичне підтвердження вищої ефективності перетворення економічного потенціалу суспільства на сприятливі умови для життя і розвитку людини в приватному секторі вітчизняної економіки порівняно із державним. Такі результати моделювання свідчать про недоліки сучасної спрямованості соціально-економічної політики держави. Зокрема, про вирішення актуальних питань соціального розвитку більшою мірою за рахунок залучення додаткових обсягів ресурсів і меншою мірою – за рахунок реформування системи перетворення цих ресурсів на поліпшення умов життя і підвищення доступності благ для населен-

ня. В умовах, коли ефективність використання акумульованих державою ресурсів залишається непринятно низькою, це спричиняє лише "ефект витіснення", позбавляючи ресурсів приватний сектор, але мінімально поліпшуючи забезпеченість населення балами, що продукуються державою.

2. Економічне зростання в межах приватного сектору вітчизняної економіки дає поштовх для розширення ресурсної бази державного, але на певному етапі масштаби вилучення доходів до державного бюджету стають настільки значними, що це супроводжується затуханням темпів економічного зростання в масштабах всієї національної економіки та погіршенням ефективності перетворення економічного зростання на підвищення життєвого рівня населення.

3. Бажаним для досягнення високих темпів економічного зростання та ефективності перетворення його результатів на поліпшення умов життя населення є випередження темпів приросту економічних ресурсів приватного сектору економіки над темпами приросту державного.

Література:

- Білоцерківець О. Г., Бурлай Т. В., Гончар Н. Ю., Горшкова Н. І., Крючкова І. В. Структурна гармонізація економіки як чинник економічного зростання / Інститут економіки та прогнозування НАН України / І.В. Крючкова (ред.). — К.: Експрес, 2007. — 520 с.
- Болховітінова О. Ю., Кваснюк Б. Є., Кіреєв С. І., Луніна І. О., Мар'єнко А. В. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / НАН України; Інститут економічного прогнозування / Б.Є. Кваснюк (ред.). — К.; Х.: Форт, 2003. — 424 с.
- Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / НАН України; Інститут економічного прогнозування. — К.: Наукова думка, 2006. — 432 с.
- Малий І.Й., Діба М.І., Галабурда М.К. Держава і ринок: філософія взаємодії. — К.: КНЕУ, 2005. — 358 с.
- Малий І.Й. Теорія розподілу суспільного продукту. — К.: КНЕУ, 2000. — 248 с.
- Руденко А.В. Облік і контроль в умовах трансформації до міжнародних стандартів: монографія. — К.: Вища школа, 1998.
- Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. — К.: Основи, 1998. — 854 с.
- Поплавська М. Розробка регіонального соціального бюджету: методичні рекомендації — К.: Центр перспективних соціальних досліджень Мінпраці та НАН України, 2005.
- Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: монографія. — К.: НЕУ, 2008. — 352 с.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2009 р.

Таблиця 7. Результати моделювання функціональної залежності між обсягами ресурсів державного і приватного секторів економіки та значенням ІЛР за зміщеними динамічними рядами (лаг зміщення 3 роки)

Елемент моделі	Оцінка відповідного параметру	
	за лінійною моделлю	за експоненціальною моделлю
коефіцієнт при X1	-0,000000328	0,999999567
Sea	0,000000063	0,000000008
коефіцієнт при X2	0,000000085	1,000000011
Seb	0,000000057	0,000000007
SeY	0,010456592	0,013712343
вільний член функції	0,783185492	0,783855045
R	0,782662908	0,785105939
F	14,40458971	14,61382289